

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra speciální zootechniky

Škála výcviku koně

Bakalářská práce

Autor práce: Karolína Benešová

Vedoucí práce: Ing. Cyril Neumann

© 2015 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Škála výcviku koně" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 16. 4. 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Ing. Cyrilu Neumannovi za odborné vedení a cenné rady při zpracovávání.

Škála výcviku koně

Souhrn

Jezdectví si může klást různé nároky, protože škála jeho možností sahá od prostého cestování v sedle, přes různé styly jezdecké kultury a jezdecký sport, až k akademickému jezdeckví. Od jezdecké zdatnosti přes jezdecké dovednosti a znalosti až k jezdeckému umění jako vytčeným cílům.

Základem každého způsobu ježdění a světově uznávaným systémem je šest bodů stupnice vzdělání. Hovoříme tak o taktu, uvolnění, přilnutí, kmihu, srovnání a shromáždění.

Cílem práce je zpracování literární rešerše na základě literatury, která objasní vývoj a definici této škály vzdělání koně. Pro mě a moji vlastní práci s koňmi je tato stupnice vzdělání koně jakýmsi vodítkem. Výcvik koní je činnost, která se neustále vyvíjí během života každého jezdce, ať jde o olympijskou hvězdu nebo o jezdce, který se účastní místních neoficiálních závodů či jen domácích tréninků. Neexistuje žádný konečný produkt výcviku. Dobrý výkon v soutěži je ale důkazem dobrého výcviku. Cílem by nemělo být to, aby náš kůň vyhrál hned na počátku své kariéry. Řada jezdců tuto škálu vůbec nezná. Většina o ní ale do jisté míry slyšela, přesto přesně neví, co si pod jejími jednotlivými body má představit.

Stupnice vzdělání a její jednotlivé části jsou směrodatné pro každého koně i jezdce dnes a bude tomu tak i nadále. Protože koně se nezměnili a měnit nebudou.

Klíčová slova: ježdění, výcvik, kůň, škála vzdělání, jezdec, stupnice

Scale of horse training

Summary

Horse riding can impose various requirements because of its variety ranging from simple horse backpacking through different styles of riding and equestrian culture to academic riding. From riding abilities through riding skills and knowledge to the equestrian art as pursued goals.

Generally, all the ways of riding are set on the basis of the world-renowned system of equestrian riding known as six points trainings scale. The scale talks about rhythm, relaxation, contact, impulsion, straightness and collection.

The aim of this study is a research based on literature that illustrates the development and definition of the training scale. The training scale provides a lead for me while practicing my horse riding and training my own horses. Horse training is an activity that evolves constantly during the life of every rider, should it be an Olympic star or rider who participates on local unofficial races or just practices home. There is no final product of the training. Also, the goal shall not be winning at the beginning of the horse's career. On the contrary, the aim should be to ensure that the horse would be able to win at the end of his career. Many riders do not know such training scale. However, most of them had heard about it to some extent even though they do not understand clearly the meaning and context of individual points.

The training scale and its individual components (points) are crucial for every horse and every rider today and will continue to be so, as horses did not and will not change.

Keywords: riding, training, horse, scale education, riders, scale

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Cíl práce.....	8
3 Literární rešerše	8
3.1 Výcvik koně.....	8
3.1.1. Jezdec	10
3.2 Škála výcviku	11
3.2.1. Původ stupnice vzdělání	12
3.2.1. Prvky škály	13
3.2.1.1 Takt.....	13
3.2.1.2 Uvolnění	17
3.2.1.3 Přilnutí.....	20
3.2.1.4 Kmih	23
3.2.1.5 Srovnání.....	25
3.2.1.6 Shromáždění.....	26
3.2.2. Prostupnost	29
4 Závěr	33
5 Seznam použité literatury.....	34
6 Seznam obrázků.....	35
7 Použité zkratky	36
8 Přílohy.....	37

1 Úvod

Tak hluboký význam jako pouto člověka a koně má snad jen málokterý vztah. Vztah vytvořen s koněm je založen na respektu. Toto spojení trvá více než 6 tisíc let a zdaleka ještě nekončí. V dnešní hektické době se člověk vrací ke koni jako k prověřenému a osvědčenému příteli, se kterým se oprostí od každodenního stresu.

Jak praví staré známé přísloví: „Nikdo učený z nebe nespádl“. To platí i v jízdě na koni. Každý špičkový jezdec byl kdysi začátečníkem a každý kůň oslňující svými schopnostmi na kolbištích byl kdysi remontou, která se musela učit pod jezdcem své první cviky. I přes to, že se z málokteré remonty později stane hvězda nejvyšší úrovně, všichni se musí naučit základy. Aby se na těchto základech dalo stavět, musí být budovány systematicky, plánovitě a především s rozvahou.

Šest bodů stupnice vzdělání je základem každého způsobu ježdění a světově uznávaným systémem, který vede k harmonii a podle kterého se koně jezdí od prvního přijíždění až k soutěžím na nejvyšší úrovni. Otázkou ale zůstává, zda si pod touto stupnicí dokáží trenéři, rozhodčí a jezdci něco představit. Dochází k neurčitým představám o obsahu stupnice, neuvědomění jejího smyslu a aktuálnosti. Ježdění je komplikovaná činnost, které se musíme neustále soustavně věnovat. Potřebuje důkladné studium a dobré příklady.

2 Cíl práce

Cílem práce je zpracování literární rešerše na základě odborné literatury, která objasní vývoj a definici v současnosti uznávané výcvikové škály koně.

3 Literární rešerše

3.1 Výcvik koně

Označení výcvik se používá, pokud jde o přípravu koně nebo jezdce od základů až do určitého stupně školení (Dobeš, 1985).

Dlouho byli lidé přesvědčení, že klíčem k úspěšnému výcviku je nutná lidská dominance a podrobení koní, kteří se musí učit od svých trenérů a jezdců nejčastěji pomocí síly (Goodwin, 2009).

Dle všeobecných pravidel (2015) české jezdecké federace musí výcvikové metody odpovídat fyzické kondici koně a úrovni disciplín, kterých se účastní. Nesmí být použita jakákoliv výcviková metoda, která by koně zneužívala nebo mu působila strach.

Základní požadavek výcviku koně je, že kůň spolupracuje dobrovolně a s chutí. Ve výcviku hraje velkou roli individualita koně a také jeho instinktivní chování (Weeks, 2007). Jezdec musí vynaložit mnoho času, trpělivosti a pozornosti ke správnému pochopení chování koně. Pouze tak může dosáhnout jeho důvěry a náklonnosti, rozeznat u něj strach nebo vzpurnost a správně postupovat při jeho výchově a výcviku (Meisner et al., 2005). Kůň je plachý tvor, který má tendenci před vším neznámým utéct a oplývá velkou nedůvěrou, proto při učení nových věcí musíme mít trpělivost a postupně ho navykat na veškeré pomůcky používané ve výcviku. Čas, klidné zacházení a především trpělivost jsou rozhodující faktory určující budoucí využití koní (Weeks, 2007). Podle toho, jestli se kůň v pohybu pod jezcem stále zdokonaluje a zároveň si udržuje svou přirozenost, poznáme, zda se jedná o správný výcvik (Meisner et al., 2005).

Schöffmann (2003) uvádí, že dostatek času je jedno z tajemství ježdění. Samozřejmostí by měl být ohled na věk a také stupeň výcviku. V mnoha stájích je tomu ale

právě naopak. Vše musí jít rychle, protože kůň má co nejdříve přinést zisk nebo se má umístit na závodech. Švehlová (2003) souhlasí, že správný výcvik koně je jako dlouhá cesta přes hory a dolů. Jednu věc při něm musí člověk dopřát každému koni: čas.

Nelze sestavit přesný časový plán výcviku od příjíždění koně až po ukončení základního výcviku nebo až k vyšším sportovním metám. Každý kůň je jiný, jeden se vyvíjí rychleji, druhý naopak pomaleji. K tomu patří i nečekané události, jako jsou nemoci a poranění, které mohou výcvikový plán narušit, a samozřejmě i rozdílnost jednotlivých disciplín (Švehlová, 2003). Také dovednost jezdců je rozdílná a rychlost výcviku by se samozřejmě měla přizpůsobit i jezdcům.

Výkon může podat pouze kůň zdravý na těle i na duši, ať už jde o výkon špičkového koně nebo spolehlivého partnera pro volný čas. K čemu je stupnice vzdělání, když je kůň nemocný nebo trpí, když má bolesti, není dobře krmený nebo musí stát 23 hodin denně v malém boxu (Schöffmann, 2003). K výcviku koně tedy patří nejen znalost jednotlivých bodů vzdělání, ale ve velké míře také celkové všeobecné vědomosti o tomto živočišném druhu. Kdo si myslí, že koně stačí dobře nakrmit a podestlat a že postačí, když ho nebije, ten se velmi mýlí a nemůže nedosáhnout uspokojivých výsledků. Výcvik koně může vést k dlouhodobému úspěchu pouze v případě, že se také zabýváme potřebami koní.

Schöffmann (2003) popisuje, že vývoj a výcvik bez pevných základů skončí brzy na hranici možností, stejně jako například krásný dům na špatně postavených základech. Kůň se sice doslova nezhroutí, ale očekávaná elegance a lehkost se změní na boj a křeč. V tomto případě není jiná výchozí situace než znovu odkrýt základy, vylepšit je či úplně obnovit.

Dobeš (1985) shrnuje, že výcvik jezdce a koně se tedy velmi liší od jiných sportů. Výkony jsou v jezdecké závislé na dvou jedincích rozdílné fyzické síly a inteligence. Sportovní úspěchy jsou tak výsledkem celé dvojice. Talent jedince musí být podpořen talentem i druhého z dvojice. Klimke (2011) dodává, že výcvikové plány je nutné sestavovat dle individuálních schopností jedinců.

Nejdůležitějším bodem celého procesu výcviku koně je proto vytvoření důvěry mezi koněm a jezdce. Potvrzením důležitosti tohoto faktu je, že se s ním setkáváme v každé výcvikové fázi, vlastně v každém dni stráveným s koněm. Důležité je tedy to, abychom získanou důvěru udrželi nejen během tréninku, ale po celou dobu práce s koněm (Verschure, 2004).

3.1.1. Jezdec

Konceptem výuky koní by měl být důraz na uvědomění jezdce nejen jak, ale také proč. Jezdec se nemá učit jezdit, ale především musí koně ovládat, neučí se jen přežít vyjížďku či parkur, ale mít koně i cestu pod kontrolou. Dle Záliše (2001) je možno jezdce rozdělit do čtyř skupin. Ti první se moc nesnaží pochopit a úměrně tomu jim proto jezdeckví moc nejde. Ti druhí se naopak snaží, ale výsledek tomu bohužel neodpovídá. Ti třetí se snaží a úspěch je pak tomu přiměřený. Ti čtvrtí jsou nadaní a jde jim to. Dillon (2012) naopak jezdce rozděluje na tři typy. Jsou ti, kteří něco dělají ze své vůle, ti, kteří nechávají věcem volný průběh, a ti, co se diví, co se to zrovna stalo.

Podobně jako hraje velkou roli při výcviku chování a temperament koně, i pro jezdce jsou vhodné určité charakterové vlastnosti, které jsou v průběhu výcviku postupně usměrňovány. Vedle lásky ke zvířatům a schopnosti vcítit se je zde nutná především trpělivost, sebeovládání a spravedlivost. Každý jezdec by si měl také uvědomit, že kůň si i ve vzájemném vztahu s člověkem chce ujasnit hierarchii. Pouze takový jezdec, který bude působit klidně, jistě a důsledně, bude koněm akceptován jako výše postavený.

Podstatné je, že jezdec nese zodpovědnost za svého partnera koně a musí být ochoten neustále se zdokonalovat a hledat chyby především u sebe samého a nikoli u koně (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998). „Čím vyšší požadavky klade ve výcviku člověk na svého koně, tím vyšší požadavky by měl klást sám na sebe.“ (Kurt, 1981)

Každá výcviková lekce by měla být tak úspěšná, aby zajistila, že jezdec s koněm jsou schopni dosáhnout vytyčených cílů. Často se stane, že kůň nereaguje tak, jak by si jezdec představoval, není to však většinou iniciativa koně, ale právě jezdce, který dává matoucí pobídky, nebo koně nějakým způsobem blokuje (Weeks, 2007).

„FEI důrazně žádá všechny osoby zainteresované v jezdeckém sportu, aby se snažili dosáhnout co nejvyšší úrovně vzdělání ve své specializaci.“ (Všeobecná pravidla, 2015)

3.2 Škála výcviku

Švehlová (2003) tvrdí, že stupnice je vlastně souhrn vlastností klasicky ježděného koně, který má být v konečném stádiu poslušný, příjemný a také všestranný. K tomu dojde pouze systematickým výcvikem, jakousi gymnastikou koně, kterým ho neučíme novým kouskům, ale pouze rozvíjíme, a do jisté míry zlepšujeme jeho psychické a fyzické vlastnosti.

Schöffmann (2003) popisuje, že stupnici vzdělání můžeme přirovnat ke stromu: bez kořenů nemůže přežít, bez neporušeného kmene nebo bez zdravého listí ale také ne. Kořeny, kmen, větve a listí – vše je navzájem propojeno, vše sice můžeme jednotlivě posuzovat, ale nic z toho nemůže existovat samo o sobě, tedy oddělené od celku. S výcvikem koně je to podobné: bez taktu není uvolnění, bez uvolnění není takt, žádné správné přilnutí, ani pravý kmih. Bez přilnutí není žádný trvalý a čistý takt, ani narovnaní a bez dobrého přilnutí není žádné výrazné shromáždění.

Podle Schöffmann (2003) je možné výcvik rozdělit do dvou zásadních částí. První je práce základní a druhá nastavbová. Do první kategorie patří pojmy, jako jsou takt, uvolnění a přilnutí, tedy základ ježdění, přičemž v pozadí je vždy prostupnost koně. Následná druhá část je složena z kmihu, narovnaní a shromáždění. Škála vzdělání tedy představuje jednotlivé fáze, které jsou potřeba k souhrnným základním vlastnostem ježděného koně (Miesner et al., 2005). Má šest po sobě následujících fází, bez možnosti být jen jedinou vynechat. Potom by výcvik ztratil smysl (Záliš, 2002). Karl (2006) říká, že na každého koně by měla být výcviková škála aplikována s co nejlepšími výsledky.

Švehlová (2003) popisuje, že pokud se pozorně začtete do charakteristiky jednotlivých fází výcviku, zjistíte, že se netýkají pouze koní připravovaných pro drezúry či parkúry, ale týkají se koní úplně všech. Pouze detaily, popřípadě cesty, jak k jednotlivým cílům dojít, se trochu odlišují. Schöffmann (2003) souhlasí, že stupnice vzdělání nemá nic společného s určitou disciplínou, ale spíše s koněm všeobecně, je jedno, jestli má drezurní nebo skokové sedlo, jestli se jezdí na způsob westernu nebo se používá na kruhu jako voltížní kůň. Je jedno, pro jaký způsob ježdění se člověk rozhodne – správně vzdělaný kůň vždy poskytuje více radosti.

Záliš (2002) přesto doplňuje, že jako každé jiné schéma, není ani tato škála dost životná. Nezachycuje například zpětnou vazbu, jak totiž nižší stupeň žebříčku závisí na stupních vyšších. Nezachycuje skutečnost, že všechno souvisí se vším. Přesto dává přípravě pevný řád, a kdo jej dodrží, neměl by se dopustit zásadních omylů.

Stupnice vzdělání by tak mohla a měla být pro každého jezdce něco jako bible. Ne proto, že by měl být každý jezdec obrácen na drezurní víru, ale proto, že hlavním cílem každé jezdecké disciplíny provozované sportovně nebo jen ve volném čase je (nebo by alespoň měla být) prostupnost koně a harmonie jezdce s koněm.

3.2.1. Původ stupnice vzdělání

Schöffmann (2003) uvádí, že stupnice vzdělání nebyla někdy vynalezena, ale spíše postupně nalezena. V jednotlivých částech existovala vždy – určovala ji přirozenost koně.

Po staletí se výcvik koní utvářel metodou pokusu a omylu. Přitom už 400 let před Kristem o práci s koňmi intenzivně přemýšlel Xenophon. Základním kamenem dnešního jezdeckého umění je tak jeho dílo „O jezdeckém umění“ (Učebnice jezdeckví, 2000). Až v 19. století mohla být ale znovu řeč o stupnici vzdělání. Existovaly 2 hlavní a rozdílné směry. Směr Baucherův, který vylučoval intenzivní shromáždění a ohýbání krku ve stoje. Oproti tomu byl Antoine Cartier d'Aure, který se zasadil o ježdění vpřed s dlouhým a skloněným krkem. Naštěstí se objevil Alexis L'Hotte, který vytvořil z učení d'Aure a Bauchera jednoduší celek. Jednoduše lze vyjádřit heslem „klidně, živě, dopředu“ (Schöffmann, 2003).

Ve druhé polovině 19. století již začíná ustupovat vojenský jezdecký charakter výcviku koní a začíná se nově prosazovat sportovní pojetí jezdeckví. Doktrína moderního jezdeckví tedy jednoznačně vyrostla na doktríně vojenských jednotek.

Schöffmann (2003) doplňuje, že především důslední Němci byli těmi, kteří sesbírali po celé Evropě poznatky o výcviku koní a jezdců, analyzovali je a systematicky uspořádali a sepsali do předpisů vojenské služby. Výcviková škála byla tedy v Německu zavedená téměř před sto lety. Nazývá se „Skala der Ausbildung“ a poprvé ji formuloval generál von Redwitz a plukovník Hans von Heydebreckem v roce 1912. Stala se součástí předpisů vojenské služby, které byly pro kavalerii od toho roku závazné a které se staly základem dnešních Směrnic jezdeckví a vozatajství jezdecké federace.

Poprvé byly tyto směrnice přepracovány v roce 1954, kdy byl až do té doby takt na druhém místě za uvolněním postaven na začátek stupnice vzdělání.

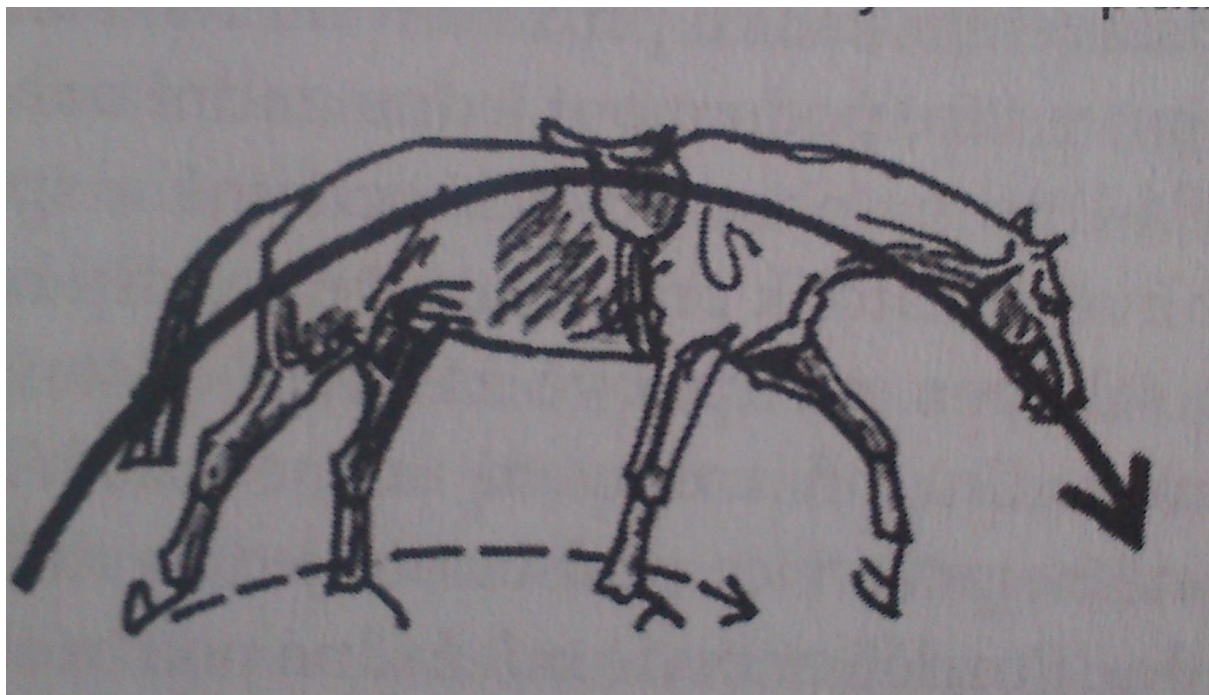
3.2.1. Prvky škály

3.2.1.1 Takt

Pod slovem takt by si většina z nás mohla představit pravidelnost chodu. Švehlová (2003) uvádí, že takt je prostorová i časová rovnoměrnost kroku ve všech třech základních chodech. Znamená to, že kůň v jednom chodu a ruchu vždy chodí v pravidelném rytmu. Jeho každý krok je stejně prostorný jako ostatní, a to ne pouze na rovných liniích, ale i na kruzích či v obloucích.

Prvním zásadním momentem výcviku každého koně je ale především pochopení, jak nosit břemeno na zádech. Protože pro nesení větší váhy po delší dobu není hřbet koně od přírody vybaven (Meier, 1996). Schöffmann (2003) popisuje, že při pohledu na koně na louce vidíme, že se pohybuje jistě v taktu. Kůň se tedy na pastvě pohybuje pozvolna a žere s hubou u země. Natahuje krk dolů k trávě a automaticky vyklene hřbet. Jakmile si ale na hřbet koně sedne jezdec, prvním momentem výcviku je pochopení koně, jak nosit břemeno.

Slovo takt tedy můžeme nahradit slovem hřbet pro lepší pochopení, proč je právě takt prvotním momentem vzdělání koně. Hřbet koně je jako most stojící na dvou pilířích (hrudní, tedy přední, a pánevní, tedy zadní, končetiny).

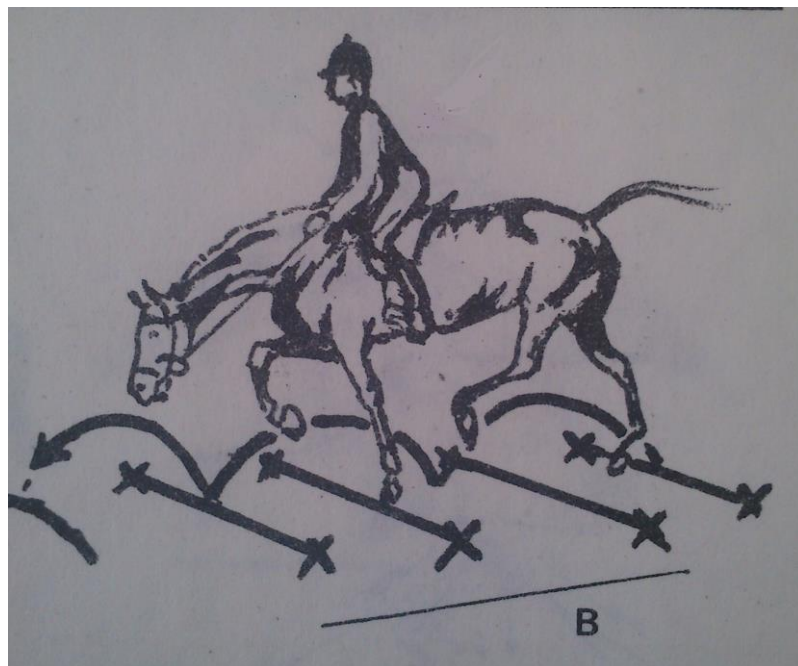

Obrázek 1 – Hřbet je jako most (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998)

Celá tato konstrukce je zpevněná statickými svaly (které se starají především o udržení postoje) a říká se jí statický oblouk. Ten je sestaven tak, aby koni umožnil stabilně stát v gravitačním poli Země s vynaložením co nejmenší námahy. O pohyb těla se stará dynamický oblouk, který představují dynamické svaly, které pracují pouze při pohybu (Švehlová, 2003). Dále uvádí, že hřbet koně se během pohybu pohupuje nahoru a dolů a také do stran. Všechny tyto pohyby jezdec cítí i přes sedlo a s trochou citu podle nich dokáže poznat, kterou pánevní končetinou kůň vykročil a která je právě na zemi, aniž by se přitom díval na hrudní končetiny.

Mladý kůň nemá zpočátku vybudované silné hřbetní svaly, a proto by si měl na váhu jezdce zvyknout postupně. Kromě toho ještě neumí dobře ovládat rovnováhu, proto je nezbytné, aby jezdec byl uvolněný a měl jistý sed (Beran, 2009). Schöffmann (2003) dodává, že mladý, krátce nebo špatně ježděný kůň nemá dostatek síly a ztrácí rovnováhu a reaguje tím, že se prohne ve hřbetu. Následkem je, že kůň cítí váhu jezdce jako nepříjemnou nebo alespoň neobvyklou a napne svaly, aby váhu lépe unesl. Přesně v této fázi dochází k poruchám taktu, které jsou příčinou svalové strnulosti koně, ztuhlosti hřbetu, křečovitosti, neposlušnosti, ztráty důvěry a nechutí jít kupředu, nejistotou v chodu, i snahou zbavit se nezvyklého břemene.

K posílení záměru nechat koně snížit šíji, vytáhnout hlavu dopředu a dolů a vyklenout je vhodné překračování kladin, či velmi nízkých kavalet (Záliš, 2001).

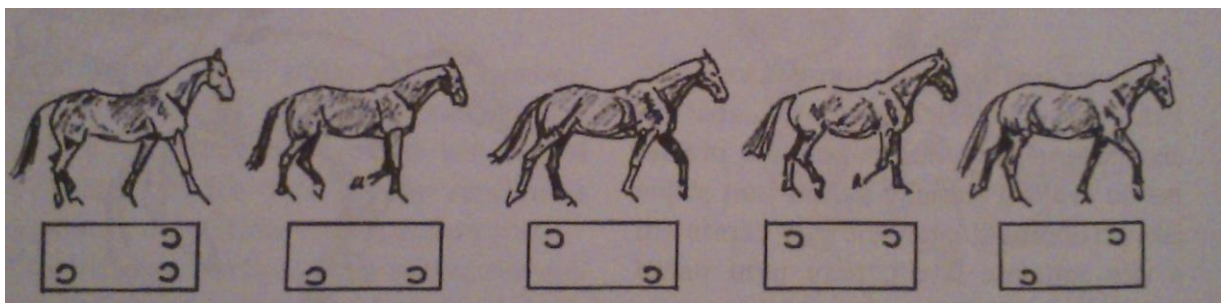
Obrázek 2 – Překračování kladin (Dobeš, 1985)

Dobeš (1985) popisuje podobnou pomoc při práci v terénu. Ježděním v terénu se kůň přirozenými prostředky uvolňuje, stává se obratnější, samostatnější, učí se chodit v rovnováze a sílí. Klidným ježděním zejména do kopců je kůň nucen vyklenout hřbet, natáhnout krk a tím posiluje svalovinu zádech a hřbetu, což mu napomáhá k nošení břemena na zádech.

Je-li kůň schopný vyrovnat se s nošením břemene, můžeme se zaměřit na takt ze standartního a v podstatě ne chybného pohledu. Málokterý jezdec si bohužel uvědomuje, že nesení jezdce není pro koně samozřejmostí. Jak již bylo zmíněné, pod termínem takt, si totiž většina z nás představí především pravidelnost chodu nebo také časovou a prostorovou rovnoměrnost ve všech chodech (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998).

Dle Jiskrové a kol. (2006) je takt souhrn činností charakterizující jezdeckou dovedností správně volit základní pomůcky a zároveň se orientovat bez chyb v pohybu koně pod jezdce. Záliš (2002) popisuje, že v pravidelném taktu se kůň pohybuje tehdy, následují-li jednotlivé došlapové pravidelně a rytmicky. V kroku tedy slyšíme 4, v klusu 2 a ve cvalu 3 čisté a výrazné došlapové ozvy, oddělené stejnoměrnými pauzami. Pro posouzení a kontrolu pravidelnosti chodů je nutné mít přesné znalosti o všech třech základních chodech. (Jezdeckví a vozatajství) Těmi jsou krok, klus a cval.

Krok, tedy čtyřtakt v osmi fázích, je považován za nejtěžší chod. Krok má být prostorný, zadní kopyta mají přesahovat stopy předních kopyt. Nohosled je následující: levá zadní, levá přední, pravá zadní a pravá přední. V kroku není fáze vznosu a kůň má na zemi vždy dvě nebo tři končetiny. Stejnostranné přední a zadní končetiny by měly vždy na chvíli vytvořit písmeno V. Během kroku se páteř koně vlní nahoru a dolů, ale také doprava a doleva – a to více než v jiných chodech (Švehlová, 2003).

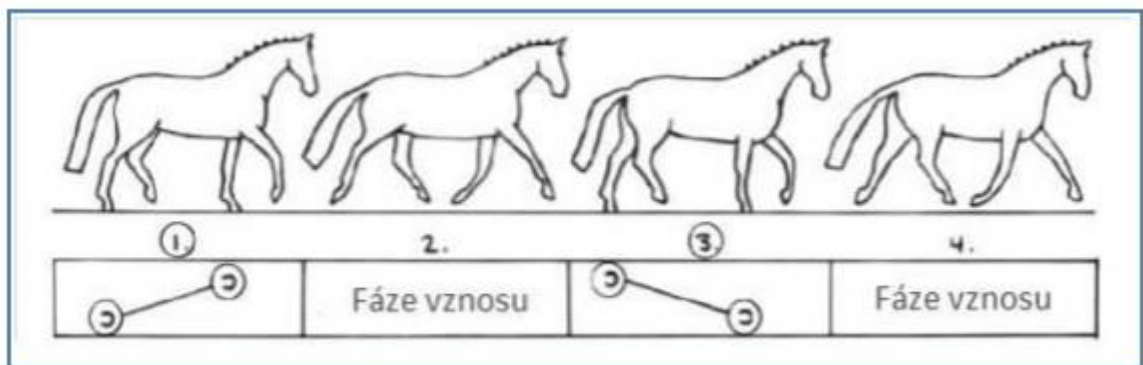

Obrázek 3 – Jednotlivé fáze kroku (Paalman, 2006)

Knopfhart (2003) uvádí, že vlastní hodnota kroku je vedle základních předpokladů, což je čistý nohosled, takt a příslušná prostornost, je především výrazné, energické,

pravidelné a vzosné kráčení. Takového kroku lze dosáhnout pouze pečlivým vzděláním koně, z větší části musí být vrozený. Podstatně snadnější je od přírody dobrý krok koně zkazit. Schöffmann (2003) popisuje poruchy v taktu v kroku. Jedním z poruch může být mimochod, tedy posun čtyřtaktu do dvoutaktu. Přední a zadní končetina se začne pohybovat paralelně dopředu a dozadu, přitom při správném kroku se končetiny nepohybují současně, tedy že se jedna z předních končetin odpoutá od země tehdy, kdy už zhruba na stejné místo dopadá zadní končetina stejné strany. Poruchou taktu může být i uspěchanost kroku, což vede ke zkrácení kroku až k cupitání v dvoutaktu.

Klus naopak považujeme za chod jednodušší. Jedná se o dvoutakt ve čtyřech fázích.

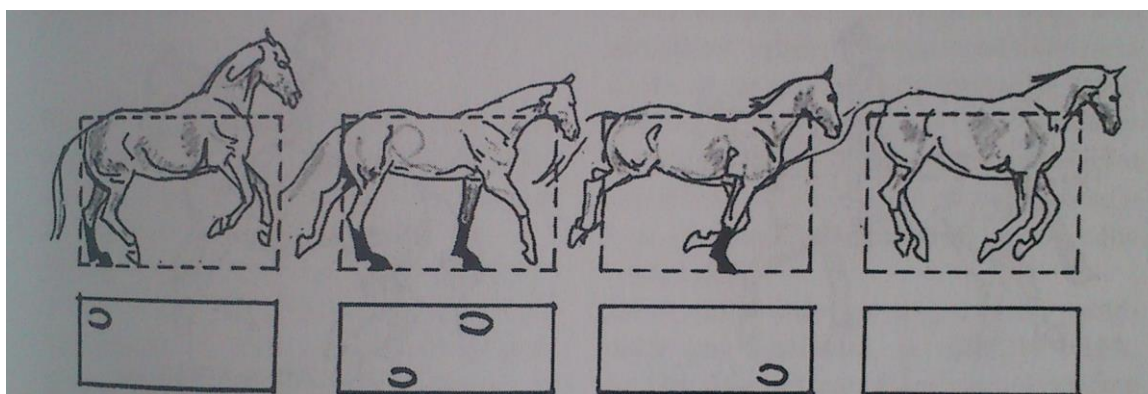

Obrázek 4 – Fáze v klusu - číslo v kroužku označuje úder končetin (Drezurní pravidla, 2015)

Schöffmann (2003) uvádí, že v klusu se pohybují vždy dva diagonální páry končetin synchronicky, to znamená, že se odrážejí současně, jsou současně ve vzduchu a také současně dopadají. Během výměny jednoho páru s druhým kromě toho dochází k momentu volného vzosu, což je okamžik, kdy se země nedotýká žádná z končetin. Na zem došlapuje současně pravá zadní a levá přední, následuje fáze vzosu, potom došlápne levá zadní a pravá přední a opět následuje fáze vzosu. Poruchou taktu může být nestejně dlouhá délka kroku předních a zadních končetin. Dle drezurních pravidel (2015) je kvalitní klus výsledkem pružnosti hřbetu a dobře angažované zádě, a schopností zachovat stejný rytmus a přirozenou rovnováhu v každém ruchu klusu.

Cval je třítakt v šesti fázích, skládající se ze cvalových skoků a fáze vznosu.

Obrázek 5 - Cval vpravo (Paalman, 2006)

Tento chod je náročný na koordinaci, protože kůň pohybuje jinak pravými a jinak levými končetinami. Jak uvádí Švehlová (2003), cval je chod asymetrický. Ve cvalu se hřbet koně výrazně houpe (předek nahoru, zád' dolů, pak zád' nahoru a předek dolů), oproti tomu do stran se téměř nehýbe. Schöffmann (2003) dodává, že v tomto chodu nejčastěji dochází k porušení třítaktu, který přejde do čtyřtaktu a kůň klusocválá.

U hledání příčin v poruchách taktu se tak opět vracíme ke hřbetu, který na problémech v taktu podílí. Při napětí, nervozitě či nevyváženém sedu jezdce a příliš silném působení ruky vzniká svalové napětí a omezení práce hřbetu. Na lonži kůň snadno dosáhne správného taktu, proto je právě lonžování jednou z metod opravujících a upevňujících takt koně. (Švehlová, 2003)

Také skokoví koně potřebují čistý takt, protože poruchy v taktu téměř vždy poukazují na problémy s uvolněním a činností hřbetu. Kůň, který se správně neuvolní, se totiž nemůže optimálně soustředit. A kůň, který „nedá“ hřbet, to znamená, že ho v kroku, v klusu a ve cvalu nevyklene, má také obyčejné potíže s optimální křivkou nad překážkou. To je moment, který může být rozhodující právě při parkúru, kde často o shození a neshození břevna rozhodují milimetry (Schöffmann, 2003).

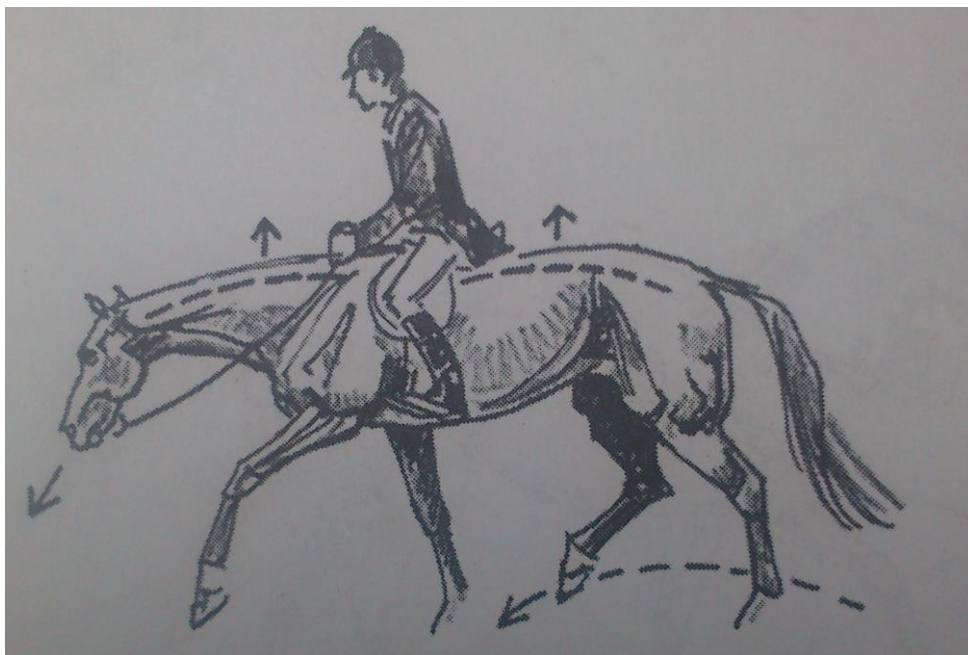
3.2.1.2 Uvolnění

Druhý stupeň výcvikové škály bývá často vnímán ve smyslu takzvaného protažení a zahřátí koně. Uvolnění ale musíme chápat nejen fyziologicky, ale především psychologicky. Dle definic Směrnic jezdeckví a vozatajství (1998) mezi známky vnitřní a vnější, tedy fyzické a psychické, uvolněnosti patří spokojený výraz obličeje, rovnoměrně pružící hřbet, uzavřená a

činná, neboli překusující huba. Meier (1996) dodává, že ukazatelem uvolněnosti je rytmické odfrkávání a pružně se pohupující ocas.

Prvním krokem k uvolněnosti je odstranění bázně z přítomnosti cizího tělesa na hřbetě, hlavní příčiny počáteční strnulosti koně. Strnulost se projevuje nechutí jít kupředu, nejistotou v chodu, často také snahou zbavit se nezvyklého břemene (Dobeš, 1985). Uvolněnosti tedy dosáhneme tehdy, když je kůň ochoten ve všech chodech natáhnout krk dopředu a dolů. Uvolněný kůň jde s pružným hřbetem přirozeným a pravidelným pohybem dopředu, aniž by spěchal. Jezdec pak může pobízet a sedět v sedle měkce (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998). Dobeš (1985) se zmiňuje, že uvolněný kůň po zastavení klidně stojí a při prodloužení otěží podle dovolené délky prodlužuje a snižuje krk. Je to známka zesílení hřbetních svalů a návyku nesení i obnovení přirozené rovnováhy koně pod hmotností jezdce.

Švehlová (2003) uvádí, že někteří koně se mohou uvolnit až tehdy, když jsou v taktu, jiní umí jít v taktu, až když se uvolní. To musí správný cvičitel na svém koni umět vypořádat. Záliš (2002) popisuje, že remonta, která se pohybuje v taktu, ještě nemusí být uvolněná, zatímco uvolněnost bez pravidelného taktu v pohybu existovat nemůže. Takt by se změnou prostornosti chodu měnit neměl. Dodává, že uvolněný kůň se vyznačuje pomalým, ale prostorným krokem, má tendenci vytáhnout hlavu a krk dopředu a dolů, aby se mu váha jezdce lépe nesla, a vyklene hřbet.

Obrázek 6 – Uvolněný kůň s hlavou směřující dopředu a dolů a vyklenutým hřbetem (Paalman, 2006)

Je tedy jasné, že takt a uvolnění spolu přímo souvisí. Pokud má kůň problémy s taktem, dochází tak ke strnulosti svalstva a vzniká jak tělesné, tak duševní napětí. Čím je kůň ve výcviku pokročilejší, tím rychleji by se měl uvolnit. Bohužel často je opak pravdou, protože s přibývajícím prací dochází k napětí koně (Knopfhart, 2003).

Dodává, že pojem uvolněnost v nejširším slova smyslu u koně znamená: jasný nohosled ve všech chodech, pravidelný a živý pohyb vpřed s kmihem, pružící hřbet, uvolněný zátylek, měkká poddajnost obou otěží a překusování, na obě ruce stejně snadné ohnutí, hřeben hřívy sklopený na vnitřní stranu, správné vytažení otěží z ruky, ochota nechat se pobízet na zahozené otěži a občasně frkání. Pokud jeden z uvedených bodů chybí, nemůže být kůň úplně uvolněný.

Uvolnění blízce souvisí i s charakterem koní. Schöffmann (2003) uvádí, že také krevnatí a nervózní koně se do napětí dostanou rychleji, než koně klidní. Žádný kůň není stejný a právě tomu musí být přizpůsobena práce s každým zvlášť. Bez uvolnění se ježdění může pro všechny zúčastněné stát utrpením. Někteří koně totiž potřebují delší dobu, jsou citliví na vnější podněty, během práce se stále znovu dostávají do přetlaku a pak je s nimi těžší pořízení. Největšími chybami, kterých se jezdec v takové situaci může dopustit, je ztráta trpělivosti a vyvíjení přebytečného nátlaku.

Hlavním článkem při uvolňování koně tak právě bývá jezdec samotný i ten musí být uvolněný. Častěji se setkáváme s jezdci netrpělivými, kteří nejsou ochotní dát koni dostatek času, spíše na koně vyvíjí přebytečný tlak. „Chyby, kterých se kůň dopustí, nelze všechny považovat za neposlušnost, neboť většinou vznikají z neznalosti a často také ze slabosti.“ (Guérinière, 1742) Úspěšný jezdec věnuje koni stejný čas na uvolnění jako na vypohybování po tréninku. Myslí na to, aby se kůň cítil dobře i další den (Meier, 1996). Málokdo ze současných jezdců si ale uvědomí, že v jakém stavu koně do stáje zavede, v takovém ho tam další den nalezne. Podle Švehlové (2003) je dobré pamatovat, že pokud cítíme, že dnes kůň není schopen pracovat na tom, co jsme měli v plánu, jednoduše začneme s jinou prací a k té původní se můžeme vrátit až další den. Toto zdržení o den totiž nahradí zdržení o mnohem delší dobu, které bychom měli, kdyby byl kůň znechucený, přetažený, nebo by ztratil důvěru.

Dalším problémem je dle Záliše (2002) časté zaměňování uvolnění s únavou. Pokud má jezdec na paměti pouze fyziologické uvolnění koně, tedy pohybování koně, dokud se dostatečně nezahřeje, často nad touto fází stráví nespočet času a pak si snadno pomyslí, že kůň, který má hlavu dole únavou, je vlastně kůň uvolněný. Poté se ale zcela určitě nemůžeme bavit o uvolnění vnitřním, tedy psychologickým. Nespokojenost u koně může vzniknout také

špatným držením koně (málo pohybu, neustálý pobyt v boxe atd) nebo špatným ježděním (Schöffmann, 2003). Nevhodným držením rozumíme způsob ustájení, ale i správnost krmení či umožnění sociálních kontaktů. Nemusí tak jít pouze o to, co se s koněm děje pod jezdcem, ale také o tom, jaký je jeho denní řád. V dnešní době velká část jezdců a ošetřovatelů považuje koně za nástroj či cvičební nářadí.

K uvolnění koně tedy dochází v momentě, kdy je ve velmi dobré psychické kondici, zvládá nosit břemeno na zádech a postupně se seznamuje a smiřuje s tím, co je mu sdělováno.

3.2.1.3 Přilnutí

Přilnutí je po pochopení nesení břemen, dosažení pravidelného rytmu pohybu a uvolnění třetí maximou, ke které směřujeme. Znamená pozorný kontakt mezi rukou jezdce a hubou koně, který usnadňuje informační tok prostřednictvím otěže. Ale nejen to, i prostřednictvím holeně a sedu, jen signál z ruky je vstupním gestem (Záliš, 2001). Jezdec, který má neklidnou ruku, nebo ruší koně sedem a holeněmi řeší nepřítomnost přilnutí snížením ruky za současného pobízení holení, čímž koně zablokuje a přijde nejen o možnost přilnutí, ale také ztratí uvolněnost a takt (Karl, 2006).

Podle drezurních pravidel (2015) by měl kůň být na přilnutí při veškeré práci, a to i při zastavení. Krk je zvednutý a vyklenutý podle stupně výcviku a podle shromáždění, nebo prodloužení chodu. Kůň přijímá udidlo s lehkým a měkkým kontaktem a stálou poslušností. Hlava by měla zůstat v ustálené poloze.

Schöffmann (2003) uvádí, že přilnutí je centrálním a stěžejním bodem celého ježdění. Spojuje základ výcviku s druhou částí stupnice vzdělání: zatímco je takt a uvolnění základem správného přilnutí, je přilnutí předpokladem všech dalších prvků výcviku (kmihu, narovnáání a shromáždění). Ve chvíli, kdy kůň pochopí nesení břemene, je smířen se svojí jezdeckou úlohou a je tedy uvolněn, může přijít čas přivyknutí na udidlo.

Udidlo je spojené otěžemi s jezdcovou rukou a pro koně je důležitým zdrojem informací. Naopak pro jezdce je spojení ruky s hubou koně zásadním kanálem získání informace o záměrech koně. Schöffmann (2003) popisuje, že udidlo leží v mezeře mezi předními zuby a stoličkami, tedy na kosti chráněné jen tenkou vrstvou sliznice.

Obrázek 7 - Poloha udidla (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998)

Udidla se odlišují svou tloušťkou, obecně platí, že čím tenčí udidlo je, tím ostřeji může působit. Při přitažení otěží vzniká tlak na jazyk, spodní čelist a pysky – na oblast, kde jsou miliardy nervových buněk. Síla přenášející se přes ruku a otěž se tedy musí používat velmi obezřetně. Pokud je jezdec nespokojen s jezditelností a prostupností koně, často se domnívá, že koně zvládne pouze silou a pomocí ostrého uždění koní, může přeskočit některé stupně výcviku. U koně se pak zvyšují obranné reakce, vedoucí ke ztrátě uvolnění a tím i taktu, bez kterých, jak již víme, nedostaneme ani přilnutí (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998).

Dle směrnic jezdeckví a vozatajství (1998) přilnutím rozumíme lehké a stálé spojení jezdcovy ruky a koňské huby. Správné přilnutí dává koni jistotu, aby si znovu našel svou přirozenou rovnováhu pod jezdcem a vyvážil se, ve všech chodech, při zachované pravidelnosti pohybu. Záliš (2002) tvrdí, že zjednodušovat přilnutí na spojení ruky jezdce s hubou koně je hrubý omyl. Přilnutí začíná na sedacích kostech jezdce, plynule pokračuje v holeni, která tak dostane možnost účinně pobízet, a končí klidnou ustálenou rukou, na níž poté kůň zformuje své uvolněné šíjové svalstvo do působivého oblouku s nejvyšším bodem ve vazú. Přilnutí bychom nikdy neměli dosáhnout zpětným působením otěžemi, ale musí být výsledkem správně rozvinuté posuvné síly. Kůň by měl v důsledku pobídek s důvěrou přistoupit na ruku jezdce (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998).

Švehlová (2003) uvádí, že přílnutí dosáhneme pouze tehdy, když budeme koně správně a dostatečně pobízet zezadu, nikdy se nesmíme snažit o přílnutí pouze působením otěží, protože dosáhneme pouze lehnutí si do udidla.

Jezdec se musí pokusit přimět pobízejícími pomůckami, tedy svým křížem a holeněmi zadní končetiny koně, aby více a především také pilněji vykračovaly, a současně pohyb zachycovat polovičními zádržemi. Mnoho jezdců přitom dělá tu chybu, že koně sice hezky pobízí odzadu dopředu, ale zapomínají na „protihru ruky“. Jestliže to zanedbá, půjde kůň sice dopředu, ale impuls vycházející odzadu se rozplyne, kůň půjde jen rychleji nebo postupně bude jen delší a delší. Tím přílnutí nedosáhneme (Schöffmann, 2003).

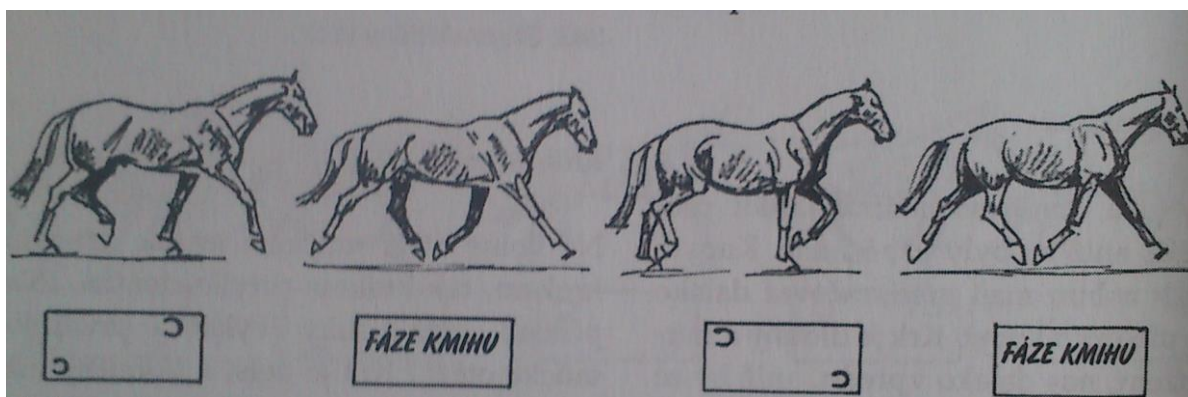
Záliš (2002) uvádí, že chyby v přílnutí jsou motivovány i tím, že jezdec nemá konkrétní zkušenost, jak dobré přílnutí vypadá. Zvláště nesnadné je potom udržet holeň v jemném a nenásilném doteku s koněm. Schöffmann (2003) souhlasí, že většina problémů s přílnutím je tedy zaviněna jezdcem. Neklidná nebo tvrdá ruka, nešikovné působení otěží, nedostatečné pobízení zádě, nedostatečný soulad mezi pobízejícími pomůckami a zkracováním, nevhodná udidla nebo špatně zapnuté uzdečky – to vše koni znesnadňuje, aby se s důvěrou natáhl do ruky jezdce a získal tak stálé lehké přílnutí. Nerozvážný jezdec může ostrou zádržní učinit koně přecitlivělým v hubě a docílit zdánlivě příjemného a měkkého přílnutí, už za několik minut se ale chování koně změní. V místě, kde leží udidlo, se vytvoří otlak. Kůň se přirozeně začne vyhýbat tlaku udidla a tím se vyhýbá přílnutí. Výsledkem je, že chodí soustavně nad otěží nebo za otěží. Často se také bojí jít živě dopředu (Meier, 1996). Například v parkúru se kůň musí pohybovat ve vysokém tempu. Pokud přílnutí chybí, nemůže v tomto tempu vyklenout hřbet ani se natáhnout, což je pro dobrý průběh skoku nezbytné. Dostane se do stresu, který opět vede k nedostatkům v uvolnění a taktu (Schöffmann, 2003). Jakékoliv chyby v dosažení přílnutí řešíme tím, že se vrátíme k uvolnění koně, k dosažení jeho taktu a k opětovnému a pozvolnému upevňování přílnutí nejdříve na delších otěžích (Švehlová, 2003).

Meier (1996) dodává, že pravidelné, jemné přílnutí se dostaví při vzpřímeném, uvolněném sedu. Výsledkem je harmonie a spokojenost.

3.2.1.4 Kmih

Čtvrtý, už značně náročný cíl výcviku je kmih. Teprve pochopení prvních tří kroků umožní jezdcí poznat, zda je kůň na další krok, tedy kmih zralý a fyzicky vybaven. Až s narůstající silou hřbetu je kůň schopen dát pohybu kmih, který aktivuje pánevní končetiny, které umožňují rozsáhlou pohybovou akci.

Schöffmann (2003) popisuje, že někteří koně se na pastvině nebo na obdélníku vznášejí tanečním krokem a zdá se, že se dotýkají země jen proto, že to tak musí být. Jiní koně kodrcají a toporně dusají, protože jim chybí kmih. Švehlová (2003) uvádí, že kmihem rozumíme převedení energických impulsů vzniklých v zádi koně v celkový pohyb koně dopředu. To znamená, že kůň pracuje zádí, jeho zadní nohy vykročují energicky a prostorně směrem pod tělo, ve fázi vznosu se končetiny výrazně posunují dopředu.

Obrázek 8 – Fáze kmihu v klusu (Paalman, 2006)

Kůň má jít uvolněný, s pružným, pohupujícím se hřbetem a měkkým, korektním přilnutím, aby mohl v kmihu klusat a cválat. Kmih charakterizuje pouze klus a cval, protože v kroku není fáze volného vznosu (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998).

Kmih produkuje jezdec holení, jež je schopna vyvolat živé vykročení zádi daleko pod tělo a při sevřených kloubech. Sed převádí kmih do ruky jezdce, který kmih reguluje a směřuje k dalšímu využití (Záliš, 2002). Protože se ale kůň nepohybuje pouze pružně nahoru a dolů, ale také kupředu, musí celý pohyb vycházející z končetin prokmitat celým tělem koně ve dvou dimenzích. To je možné jen přes hřbet a jeho funkci spojky mezi předkem a zadkem koně. Jestliže zde dochází k poruchám, ať už jsou to vrozené vady hřbetu případně naježděné problémy hřbetu, začne kůň ve hřbetě tuhnout. To negativně ovlivňuje kmih, který se v půli

cesty zabrzdí. Pak se neuvolní ani jezdec, nesedí pružně, začne být křečovitý a drží se moc pevně nohama (Schöffmann, 2003).

Opět se tedy vracíme k počátku výcviku, k taktu, který je opravdovým základem a narážíme na něj v každém dalším stupni výcvikové škály. Hřbet je centrem pohybu koně. Pokud je uvolněný, jde všechno, pokud není, nejde nic (Schöffmann, 2003).

Jednou z nejčastějších a nejzávažnějších chyb je hnát mladého koně vpřed v rychlém tempu za pomoci energických pomůcek holení pro dosažení kmihu. Avšak od mladého koně zatím ještě ani nelze očekávat, že by správně porozuměl pomůckám holení a otěží. Další chybou je „ježdění koně do ruky“ se záminkou dosažení napětí potřebného pro ten pověstný kmih. To není ničím jiným, nežli současným pobízením a taháním zpět, i když to často může být popisováno moudrými slovy. Holeň! Jezdi vpřed! Najezdi koně do ruky! Tímto způsobem zajisté lze koně jezdit vpřed. Ten však nikdy nepůjde v kmihu a dojde tím k podkopání jeho poslušnosti (Loch, 2000). Pokud kůň příliš spěchá, zkracuje se fáze vznosu rychlejším došlápnutím končetin. Při příliš rychlém tempu sice pravidelnost může zůstat zachována, ale kmih se omezuje (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998). Zachovat kmih koně nebo ho dokonce zlepšit je velice obtížný úkol, který dobře zvládá jen málo jezdců (Schöffmann, 2003).

Je na místě znovu zdůraznit převládající chyby jezdců a jejich mylné představy nejen o kmihu. K poruchám kmihu ale dochází i velmi často ze zdravotních důvodů. Ke ztuhnutí svalstva může vézt řada zdravotních problémů, ať už se jedná o problémy ortopedické, srdeční či plicní. Negativně může kmih ovlivnit také špatně padnoucí sedlo, též nevyvážené krmivo může způsobit ztrátu kmihu (Schöffmann, 2003).

Kůň, který jde v kmihu, na přílnutí, lépe přijímá pobídky jezdce, nespěchá a nechává pobídky projít zezadu dopředu, lépe a prostorněji cválá i kluše, snáze se odráží při skocích a je obratnější a ovladatelnější i v terénu (Švehlová, 2003). Kmih je předpokladem pro narovnání a shromáždění koně.

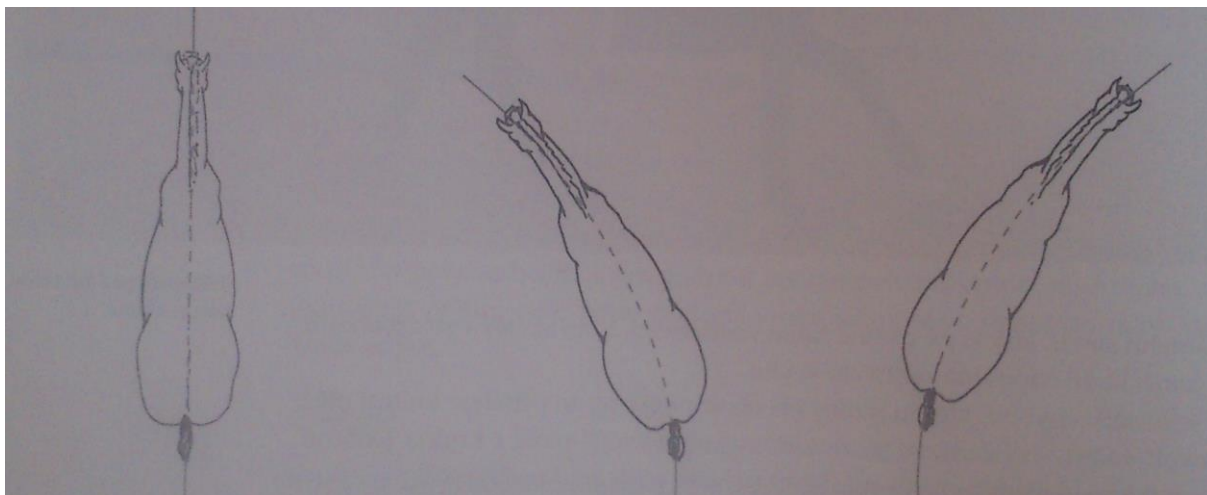

3.2.1.5 Srovnání

Každý kůň má přirozené sklony ke křivosti. Švehlová (2003) souhlasí, že koně jsou od přírody asymetrickí. Schöffmann (2003) uvádí, že každý kůň má, podobně jako člověk, jednu dobrou a jednu horší nebo dokonce špatnou stranu těla. U člověka je vyhraněnost pravé a levé ruky spojena s mozkiem, u koní však příčina rozdílné pružnosti těla spočívá v poloze plodu hříběte v těle matky. Záliš (2002) oponuje a přiklání se k přirovnání, že vidí posunutí zadních končetin do stran jako snahu k vyrovnání rovnováhy. Dále popisuje, že srovnání koně je s velkou pravděpodobností procesem částečného přesměrování, protože potlačuje přirozenou lateralitu koně, zvýrazněnou ještě zátěží jezdcem. Přirozená křivost nemá vliv na uvolněnost koně (Meier, 1996).

Dalším cílem výcviku jezdeckého (a to i dostihového), či vozatajského koně, je tedy tuto přirozenou křivost napravit. Znamená to, že se snažíme posilovat a protahovat svaly na slabší straně (Švehlová, 2003). Příčinou šikmého došlapování je tedy i rozdílně vyvinuté osvalení (Schöffmann, 2003). Švehlová (2003) doplňuje, že kůň má být narovnaný proto, aby mohl dosáhnout rovnoměrného zatížení končetin a aby tak nedošlo k jejich předčasnému jednostrannému opotřebování. Aby se optimalizovala jeho posuvná síla, aby se lépe dostal na pomůcky a správně na ně reagoval, byl rovnoměrně na obou otěžích a mohl postoupit k dalšímu stádiu výcviku.

Kůň je narovnaný, když jde zadními i předními nohama v jedné stopě, a to jak na rovných liniích, tak i na kruzích a v obrazech (Švehlová, 2003). Tedy narovnaný kůň, který jde ve stopě, se má svou podélnou osou přizpůsobit určené stopě, ať už je rovná, nebo zakřivená (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998). Sám o sobě šikmý kůň bude mít problémy se správným zastavením, s pravidelným pružením v klusu, s pravidelnými skoky ve cvalu, s uvolněním v zátylku, s ohýbáním, tedy s prostupností všeobecně (Schöffmann, 2003). Čím rychleji se kůň pohybuje, tím je křivější (Meier, 1996).

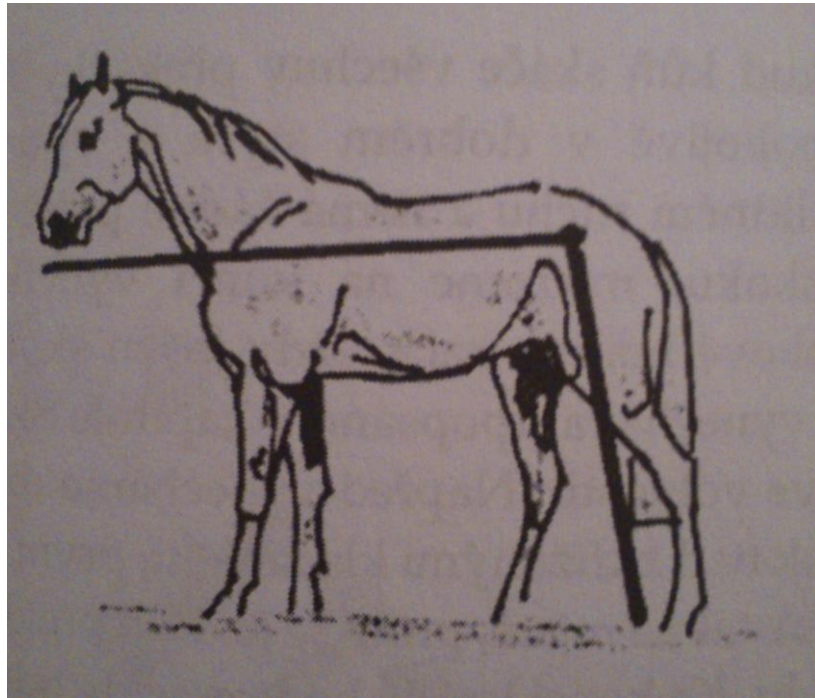

Obrázek 9 - Správně narovnaný kůň je schopen ohnout tělo stejně doleva i doprava
(Karl, 2006)

Narovnání je velmi důležitým bodem, který napomáhá při kontrole skokového koně. Při najíždění na překážku je pro koně velmi důležité, aby se obě zadní končetiny dostaly pod těžiště stejnoměrně a aby také stejnoměrně při odskoku zvedly do výšky tělesnou váhu koně. Právě zadní končetiny tedy mají být stejně silné a stejně posilované, čehož opět dosáhneme na základě narovnaní (Schöffmann, 2003). Mnoho koní se nesrovná nikdy, budou chodit rovně pouze pod pečlivou kontrolou jezdce, a pokud ve výcviku poleví, jejich přirozená křivost se vrátí. Důležité ovšem je, aby pod jezdce koně používali obě svoje poloviny těla stejně. Teprve až se srovnaným koněm se můžeme pokoušet o shromáždění, protože jen srovnaný kůň bude vytvářet stejné impulzy pravou i levou pánevní končetinou a jeho přilnutí na udidlo bude na obou stranách rovnoměrné a bude moci na obě ruce provádět všechny cviky správně (Švehlová, 2003).

3.2.1.6 Shromáždění

Shromáždění, někdy také používáno výrazu sebrání nebo vzpřímení, korunuje dílo. Dle Záliše (2002) je nejvyšší kvalitou pojmové škály uvolnění, která začíná ztrátou ztrnulosti, pokračuje aktivním uvolněním, přiuzděním a prostupností. Na základě své tělesné stavby nese kůň větší část váhy na předních nohou. Protože jezdec sedí těsně za plecemi koně, zatížení předku je ještě zvětší.

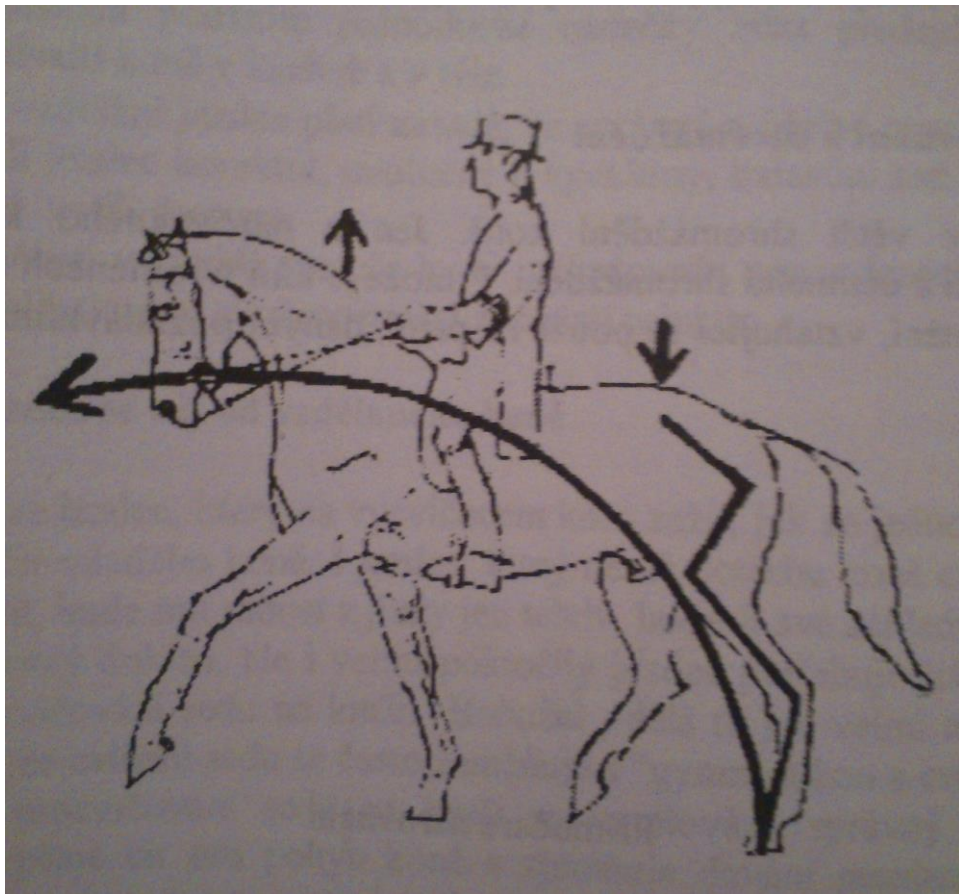

Obrázek 10 – Přirozeně stojící kůň nese větší hmotnost na hrudních než pánevních končetinách (Učebnice jezdeckví, 2000)

Jen u narovnaného koně dosáhneme nejvyšší možné prostupnosti a účinného shromáždění (Učebnice jezdeckví, 2000). I tady je nutné dbát na znalost předešlých prvků stupnice vzdělání. Přesně tak, jako popisuje Schöffmann (2003), je nesmírně nutné neustále kontrolovat ostatní body stupnice vzdělání koně, než dvojice dojde k vrcholu – shromáždění. V případě problému v jakékoliv části je nejlepší se na nějaký čas vrátit k méně obtížným úkolům. Díky tomu se postupně vytvoří síla, která je pro shromážděné tempo potřeba. Při výcviku mladého koně platí stejná pravidla. Jestliže se jej pokusíme shromáždít v klusu či cvalu, s největší pravděpodobností dojde k tomu, že bude mít problémy s taktem, bude uspěchaný nebo se bude bránit proti ruce.

Kapitzke (2006) uvádí, že shromáždění je možné pouze tehdy, jestliže má k tomu kůň fyzické předpoklady a je v pokročilém stupni výcviku. Přílišné a nadměrné požadavky způsobují bolest, často také neposlušnost. Během shromáždění se váha koně téměř rovnoměrně rozloží na všechny čtyři končetiny. Zadní nohy tedy přebírají od předních více váhy, musí se více ohnout v kolenech a hleznech, k tomu musí více vykračovat směrem pod těžiště. Přední nohy se odlehčí a jejich pohyb je vznosnější. Délka kroků se sice mírně zkrátí, ale jejich pílě a energičnost zůstává zachována; takže končetiny se budou pohybovat více vzhůru (Švehlová, 2003).

Kapitzke (2006) doplňuje, že důležitým aspektem tohoto cviku je to, že na základě pomůcek holeněmi a sedem kůň přesune na podsazené a v hlezenních kloubech ohnuté pánevní končetiny více hmotnosti jezdce a odlehčí tím slabší předek. Zád' se automaticky sníží a předek vypadá více vzpřímeně. Dokonalé shromáždění mírní tempo pohybu a ukazuje vzosně zpomalené chody. Zád' přebírá více zatížení, kroky se zkracují a končetiny došlapují méně dopředu. Posuvná síla se mění v sílu nosnou směřující nahoru a dopředu.

Obrázek 11 - Shromáždění (Učebnice jezdeckví, 2000)

Beran (2009) popisuje stav skutečného shromáždění dle následujících kritérií: pohybuje-li se váš kůň hrdě, s mohutným výrazem, s vazem, který je nejvyšším bodem jeho těla, vzosně, s odlehčeným předkem a sníženou zádí, přičemž se ale odráží pravidelně a naprosto rovnoměrně, působí-li na něho jezdec neviditelnými pomůckami a může-li při tom nechat klesnout ruku s otěžemi a otěže povolit, aniž by kůň ztratil rytmus, pak je kůň vskutku na pomůckách sedem a shromážděný. Jezdec by s hubou koně měl komunikovat jen těmi nejjemnějšími pomůckami, zatímco kůň by měl pilně překusovat na udidle.

Podíváme-li se zpět na výcvikový strom, znovu si uvědomíme, že shromáždění vyžaduje od koně již značnou sílu a koordinaci těla. Proto se tento proces nesmí uspěchat, je nutné nejdříve vypracovat správné svaly, podpořit správnou koordinaci pohybu a rozvinout posuvnou sílu koně. Jinak bude kůň pouze vtlačen mezi bič a vyvazovací otěže a rozhodně se sám neponese. Bude tuhý, neochotný a neschopný spolupracovat a podávat požadované výkony, a především tím bude trpět jeho pohybový aparát (Švehlová, 2003).

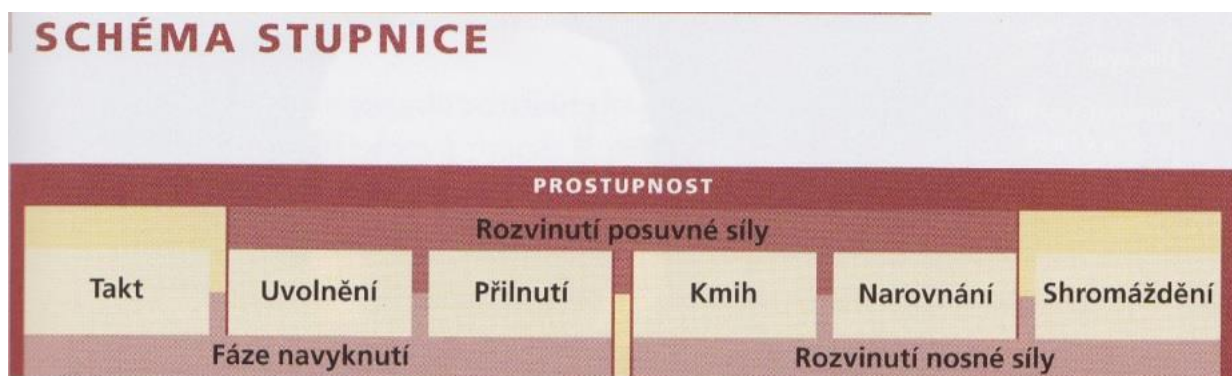
S pojmem shromáždění je bezprostředně spojen i pojem napřímení. Není tím míněno jen pouhé vysoké postavení krku, ale zvednutí krku a předku koně při současném poklesnutí zádě. Obojí se může rozvinout ze zvýšené nosné síly hřbetu a zádě a má být ve vzájemném poměru (Schöffmann, 2003).

3.2.2. Prostupnost

Cílem základního výcviku koně (bez ohledu na jeho další využití) je prostupnost. Prostupný kůň v klidu, ochotně a poslušně reaguje na pomůcky jezdce, na pobídky okamžitě vyšlápne zadními nohama a výrazně se posune dopředu i do stran (Švehlová, 2003). Prostupnost je rozhodující vlastností dobře příježděného koně. Jen kůň, který se nechá ve všech třech chodech kdykoliv shromáždit, dosáhl nejvyššího stupně prostupnosti (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998). Pouze zcela prostupní koně jsou schopni zvládat psychickou a tělesnou zátěž skokového sportu (Schöffmann, 2003).

Narovnání, shromáždění a prostupnost jsou nutné při pokročilém výcviku a vyšších nárocích i pro skokové ježdění, ale také terénní. Jen tak je jezdcům umožněno, aby projel přesně stanovenou trasu a mohl v každé situaci kontrolovat tempo. Pokud jsou splněna tato kritéria, můžeme i u skokových a všestranných koní zaručit rovnoměrné zatížení končetin (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998).

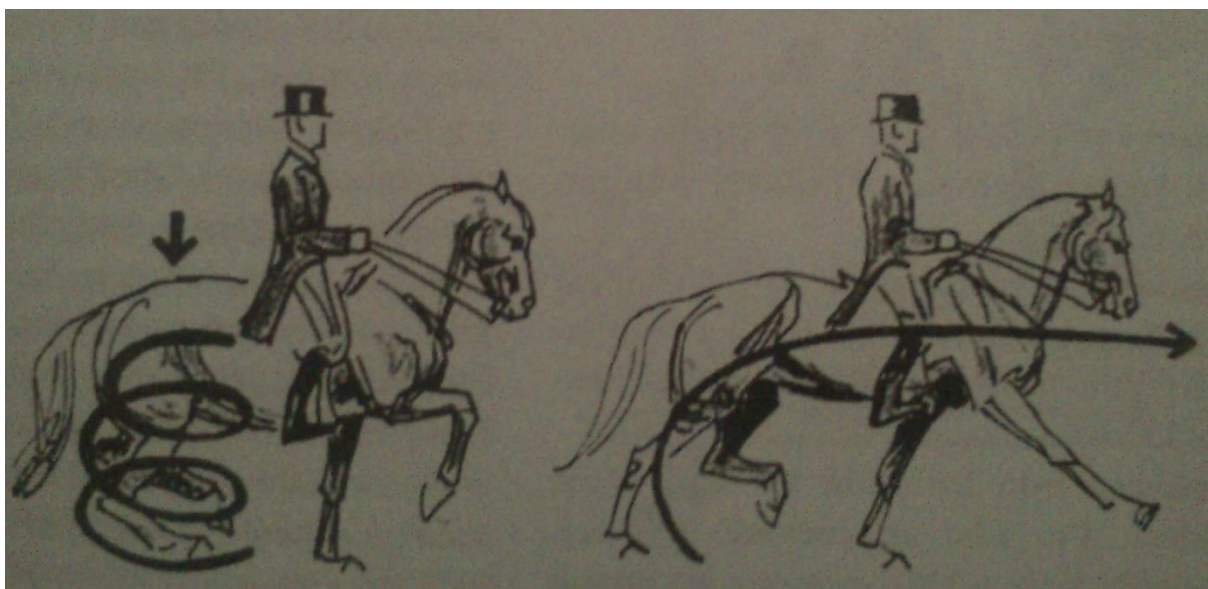
„Uvolněný, prostupný a šťastný kůň má sebevědomé oko. Stal se učitelem svého učitele člověka.“ (Záliš, 2001)

Obrázek 12 – Schéma stupnice (Schöffmann, 2003)

Fáze navyknutí zahrnuje upevnění taktu a uvolnění koně. Tyto dva body můžeme zcela bez problémů upevňovat už v počátečním období výcviku. Stejně tak se snažíme i o jejich dosažení a udržení na začátku, i v průběhu každé výcvikové hodiny. K tomu, aby šel kůň v taktu a byl uvolněn, totiž nepotřebujeme při správném používání pomůcek a při práci s bezproblémovým koněm žádné pomocné otěže (Švehlová, 2003). Přesto se právě na pomocné otěže obrací v poslední době značná většina jezdecké veřejnosti v rámci usnadnění práce. Dle směrnic jezdeckví a vozatajství (1998) jsou takt a uvolněnost předpokladem i pro ježdění v terénu a skákání. Pouze pravidelně cválající kůň je v rovnováze a umí použít pravidelné tempo vhodné ke skoku. Schopnost být uvolněný vede k lepší výkonnosti koně a umožňuje mu skákat s vyklenutým hřbetem. Uvolněný skokový kůň si umí sám pomoci i při chybě jezdce nebo v obtížných situacích, aniž by ztratil dynamiku pohybu. Strnulý kůň bude nejistý, nebude skákat hřbetem, nebo dokonce skočit odmítne.

Jakmile se kůň uvolnil, jde v taktu a je mu umožněno přilnutí, budeme se snažit o zvýšení aktivity jeho zádě (Švehlová, 2003). Rozvoj posuvné síly tedy znamená, že kůň vyvine větší aktivitu zádě a posune zadní nohy dál pod těžiště, takže kůň s důvěrou přistoupí na ruku (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998).

Obrázek 13 - Posuvná síla z podsazených pánevních končetin je využita u drezurního koně k pohybu vpřed (Paalman, 2006)

Také pro skákání a ježdění v terénu má rozvoj posuvné síly velký význam. Stálé a pružné přilnutí je nutné, abychom mohli koně jezdit kontrolovaně, obzvláště v obrazech a distancích.

Obrázek 14 - Skokový kůň však využívá posuvnou sílu podsazeného zadku k pohybu vpřed a vzhůru do vysokého a dalekého skoku. (Paalman, 2006)

Pokud je zcela ukončena fáze posuvné síly, můžeme začít s fází rozvoje nosné síly, to znamená, abychom mohli koně narovnat a shromáždit. Hlavním kritériem je impuls k pohybu přicházející odzadu. Jakákoliv pomůcka, která působí zepředu dozadu, je chybná.

Konečným cílem drezury koně je dokonalá harmonie mezi jezdcem a koněm, tedy krása. Na koni musí být vidět, že se cítí dobře, a na jezdcí nesmí být poznat, jak obtížná k tomu vedla cesta (Müseler, 2007).

4 Závěr

Jezdectví se neustále vyvíjí, změnil se sed, pomůcky i celkový přístup člověka ke koni. Při výcviku je vhodné mít svého koně jako rovnocenného partnera. Výcvikem se zabývá mnoho zkušených lidí, kteří své zkušenosti předávají ve výborných knihách, které byly i podkladem této práce. Avšak rozšířeným omylem je, že stačí dělat všechno podle knížek a jen tak bude úspěch zaručen. Zdaleka tomu tak není.

Účelem vzdělání koně je systematickou prací dosáhnout toho, že se stane klidným a poslušným tak, aby jeho pohyby byly pro jezdce pohodlné a příjemné. Spolupráce jezdce a koně má být provázena vzájemným respektem a tolerancí. Pro koně ve výcviku je důležité, aby měli dostatek času zpracovat nové informace, jezdci tedy musí projevit značnou dávku trpělivosti. Cílem výcviku má být především rozvoj koně ve spokojeného atleta.

Závěrem je dobré podotknout, jak je velice důležité, aby žádný jezdec nezapomněl, že se musí neustále učit novým věcem, být otevřený novým radám a pomůckám, které jsou neustále objevovány a inovovány. Také zkušení autoři starých i současných uznávaných knih se inspirovali po celý život. Je nutné se neustále zdokonalovat a nikdy s tím nepřestat.

To, co je nejdůležitější, se změnilo nejméně. Kůň.

5 Seznam použité literatury

- BERAN, A., 2009, S respektem!, Brázda, Praha, 192 s., ISBN:978-80-209-0370-9
- DOBEŠ, J., 1985, Jízda na koni, Olympia, Praha, s 210, publ. č. 27-056-86
- DILLON, E., 2012, Výcvik skokového koně, Brázda, Praha, 192 s., ISBN – 978-80209-0396-9
- Drezurní pravidla, 2015, Pravidla ČJF, Česká jezdecká federace, 73 s.
- GOODWIN, D., 2009, How equitation science can elucidate and refine horsemanship techniques, The Veterinary Journal, vol. 181, p. 5-11
- GUÉRINIERE, F. R. D. L., 1742, Manuel de cavalerie, J. van Duren, p. 433
- JISKROVÁ I. a kol., 2006, Jezdeckví a vozatajství, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno, 82 s., ISBN 80-7157-969-6
- KAPITZKE, G., 2006, Kůň od A do Z, Brázda, Praha, 411 s., ISBN 978-80-2090363-1
- KARL, P. 2006, Irrvege der Modernen Dressur, Cadmos Verlag, p. 159, ISBN: 978-3861274131
- KLIMKE, R., 2011, Cavaletti: Dressur und Springen, Franckh Kosmos Verlags, p. 143, ISBN: 978-3440120576
- KNOPFHART, A., 2003, Drezura od stupně Z do stupně T, Brázda, Praha, 156 s., ISBN: 80-209-0322-4
- KURT, A., 1981, Principles of Dressage, Rober Hale Limited, 124 s., ISBN 0851315690
- LOCH, S., 2000, Dressage in Lightness, Trafalgar Square, 280 s., ISBN 1570761833
- MEIER, R., 1996: Samostatně v sedle, Brázda, České Budějovice, 206 s., ISBN 80209-0300-3
- MIESNER, S., PUTZ, M., PLEWA, M. 2005. Richtlinien für Reiten und Fahren, Band 1, Grundausbildung für Reiter und Pferd. Warendorf, p. 224, ISBN 388542262X
- MÜSELER, W., 2007, Riding logic, Trafalgar Square Books, p. 159, ISBN 1570763798
- PAALMAN A., 2006: Skokové ježdění, Brázda, Praha, 358 s., ISBN 80-209-0348-8
- SCHÖFFMANN, B., 2003, Stupnice vzdělání koně, Brázda, Praha, 172 s. ISBN 80-209-0343-7

Směrnice jezdeckví a vozatajství I. díl, 1998, Vydavatel: ČJF, Brožovaná vazba, 208 s

ŠVEHLOVÁ, D., 2003, Lonžování, Montanex, Praha, 248 s., ISBN: 80-7225-067-1

Učebnice jezdeckví: Vzdělání pro pokročilé, 2000, Vydavatel: ČJF, 76 s, ISBN 80-238-4953-0

ZÁLIŠ, N., 2001, Jezdeckví pro vzdělance, Národní hřebčín v Kladrubech na Labem , s. p. ve spolupráci s Alba studio s.r.o., 112 s., ISBN 80-902840-8-6

ZÁLIŠ, N, 2002, Hovory o drezuře, Národní hřebčín v Kladrubech nad Labem, s. p. ve spolupráci s Alba studio s.r.o., 78 s, ISBN 80-902840-9-4

VERSCHURE J., 2004, Trénink koně, Rebo Productions CZ, Dobřejovice, 127 s., ISBN 80-7234-303-3

Všeobecná pravidla, 2015, Pravidla ČJF, Česká jezdecká federace, 78 s.

WEEKS, J., 2007, The Complete Equine Training Manual, David & Charles, p. 256, ISBN 9780715326428

6 Seznam obrázků

Obrázek 1 – Hřbet je jako most (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998)

Obrázek 2 – Překračování kladin (Dobeš, 1986)

Obrázek 3 – Jednotlivé fáze kroku (Paalman, 2006)

Obrázek 4 – Fáze v klusu - číslo v kroužku označuje úder končetin (Drezurní pravidla, 2015)

Obrázek 5 - Cval vpravo (Paalman, 2006)

Obrázek 6 – Uvolněný kůň s hlavou směřující dopředu a dolů a vyklenutým hřbetem (Paalman, 2006)

Obrázek 7 - Poloha udidla (Směrnice jezdeckví a vozatajství, 1998)

Obrázek 8 – Fáze kmihu v klusu (Paalman, 2006)

Obrázek 9 - Správně narovnaný kůň je schopen ohnout tělo stejně doleva i doprava (Karl, 2008)

Obrázek 10 – Přirozeně stojící kůň nese větší hmotnost na hrudních než pánevních končetinách (Učebnice jezdeckví, 2000)

Obrázek 11 - Shromáždění (Učebnice jezdeckví, 2000)

Obrázek 12 – Schéma stupnice (Schöffmann, 2003)

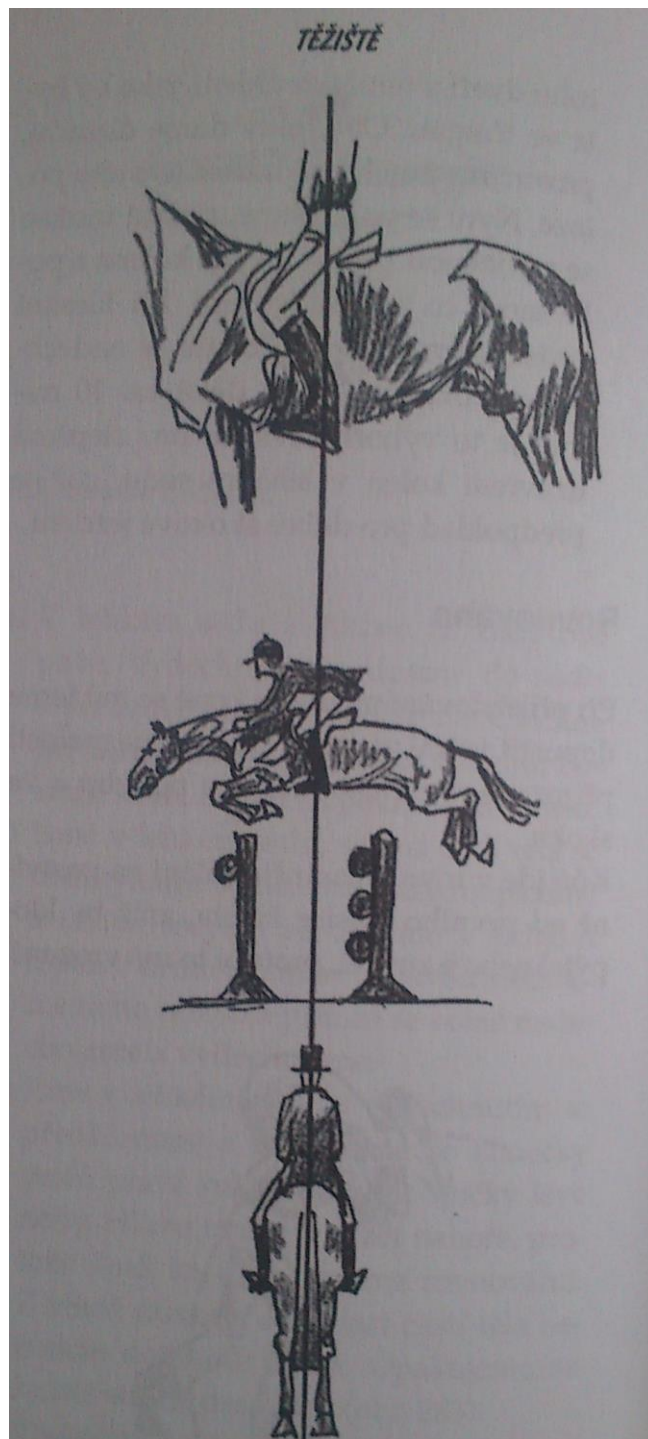
Obrázek 13 - Posuvná síla z podsazených pánevních končetin je využita u drezurního koně k pohybu vpřed (Paalman, 2006)

Obrázek 14 - Skokový kůň však využívá posuvnou sílu podsazeného zadku k pohybu vpřed a vzhůru do vysokého a dalekého skoku. (Paalman, 2006)

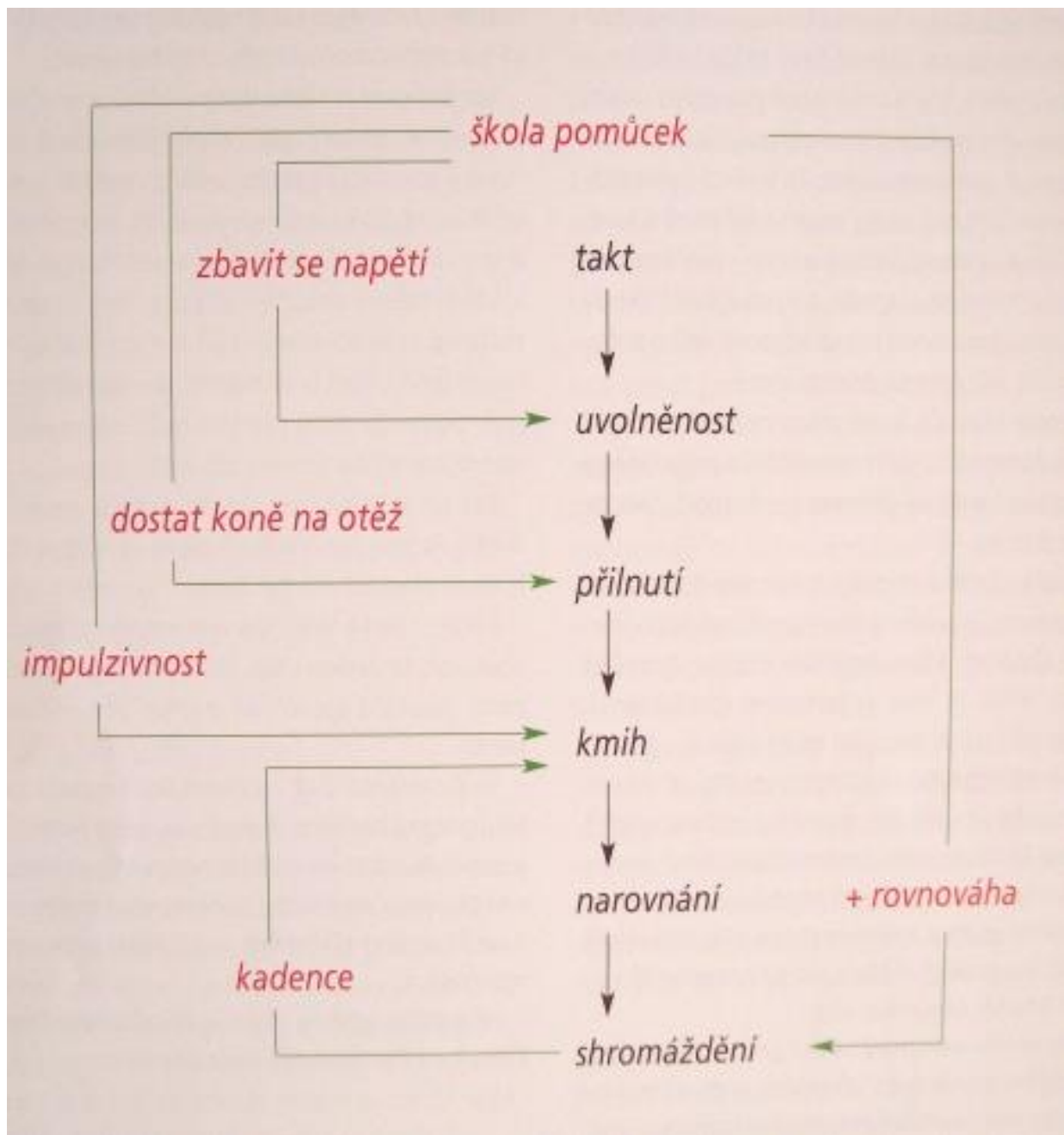
7 Použité zkratky

FEI – Mezinárodní jezdecká federace

8 Přílohy

Jezdec a kůň vytvoří harmonický celek pouze tehdy, pokud těžiště jezdce leží přesně nad těžištěm koně. (Paalman, 1998)

Dle Philippe Karla výcviková škála vykazuje několik závažných nedostatků; chybí například základní důležité prvky a souvislosti (doplněné červeně). (Karl, 2006)